

VII.

Održeni Slováků od spisovné češtiny.

64. Viděli jsme, že již v stol. XVII. na Slovensku pronikaly do spisovné češtiny živly slovenské¹, a to neuvědoměle, poněvadž mnozí spisovatelé neuměli dosti dobře česky. A totéž měrou ještě větší pozorujeme potom v 2. polovici XVIII. stol. (od Hugolina Gavloviče až po Ant. Bernoláka). Souviselo to tehdy také s úpadkem literární češtiny, již se odvažovali upravovati podle své chuti i Pohlové. K tomu se pak připojil také odpor katolického duchovenstva k bibli Kralické. A tak se tu koncem stol. XVIII. — jako vůbec v té době — projevuje snaha po národní individualitě.

Prvním uvědomělým hlasatelem tohoto hnutí byl J. I. Bajza (1734—1836); ten však nesouvisí přímo s hnutím, o němž bude dále řeč. R. 1792 založeno katolické „Učené slovenské Tovarištvo“ se sídlem v Trnavě, středisku katolickém. A tu se začalo soustavné slovakisování spisovné češtiny². V čele této družiny a těchto separatistických snah stál Ant. Bernolák (1762—1813), který zavedl do literatury dialekt trnavský, zvaný „berneláčtina“³. Nebylo to však čisté nářečí, poněvadž bylo silně prostoupeno prvky českými. Proti odluce Bernolákově v zájmu jednoty českého jazyka vystoupili protestanté, zvláště pak Bohuslav Tablic (1769—1832) a Jiří Palkovič. A tak Bernolákem slovakisující škola nepřetrvala ani jediné generace.

Když však v letech 30. a 40. počali Maďaři proti Slovákům postupovati útočně, domnívali se slovenští vlastenci, že získají

¹ Tak na př. již v první známé slovenské tištěné knize z r. 1677.

² Srov. Jar. Vlček, Dějiny české literatury II 1, 310 a násl.

³ Ant. Bernolák napsal „Grammatica slavica . . .“ 1790. Posmrtně vydán byl jeho „Slovár slovenský“ 1825—1827, sv. I—VI, dílo pochybené.

široké vrstvy lidu nejspíše tak, budou-li k nim mluvití jejich vlastní řečí. Oč se tedy dříve pokoušeli katolíci, nalezlo nyní souhlas i mezi protestanty. A tak v srpnu r. 1845 začaly vycházeti slovensky psané Slovenskje Národňje Novini redakci Ludevita Štúra¹. Štúr zaměnil trnavský dialekt češtinou silně prostoupený za dialekt svého rodného kraje (Trenčínsko²). Rok před tím užil téhož dialektu jeho přítel Jos. Miloslav Hurban v almanachu „Nitře“ (2. sv. 1844). Proti tomu ostře protestovali Kollár a Šafařík, ale marně. Martin Hattala uvedl pak do literatury nářečí nové (ve své „Grammatica linguae slovenicae“ 1850 a v „Krátké mluvnici slovenské“ 1852), totiž zvolenského a od té doby je „zvolenština“ základem spisovné slovenštiny.

Že tato odluka byla chybou, musí nyní uznati každý objektivní pozorovatel. Nyní je třeba, pokud je to ještě vůbec možné, hledati způsob a cesty k nápravě. Již v letech 50. se pokoušel hr. Lev Thun získati Slováky pro češtinu tím, že založil na Slovensku český časopis a české školy a podporoval spisovatele nakloněné sjednocení, leč bez úspěchu.

¹ Které slovakismy se snažil zavést do spisovné mluvy Mich. Godra, bylo již poznamenáno na str. 65.

² Východní část Trenčínska s rodištěm Štúrovým náleží již k oblasti nářečí středoslovenského. F. T.